

חברותא

יחידות לימוד לחיזוק האקלים החברתי
והתמודדות עם חרם

ק"ר

אנו שמחים להציג בפניכם את יחידות הלימוד "חברותא", המיועדות לכיתות ג'-ח', היחידות פותחו במטרה לחזק את האקלים החברתי ולטפח תחושת שייכות הדדית בקרב התלמידים. קובץ זה, מציע כלים פדגוגיים משמעותיים להתמודדות עם אחד האתגרים החברתיים המורכבים ביותר כיום: חרם חברתי, בדידות ותופעת ה"ילד השקוף". המערכים מדגישים את חשיבות החברה לאדם ומבססים את תוכנם על האמרה העוצמתית: "או חברותא, או מיתותא" – כלומר, הקשר האנושי הוא צורך קיומי ומשמעותי לרווחתו הנפשית של הפרט. יחידות הלימוד יאפשרו לתלמידים:

- לזהות ולשם רגשות הקשורים לתחושות של ניכור, בדידות וחוסר שייכות.
 - להבין את הצורך הבסיסי בשייכות ואת חשיבות "ראיית האחר" ו"ואהבת לרעך כמוך".
 - לפתח אחריות אישית וחברתית כלפי בני גילם, תוך התייחסות לשאלות מהותיות כגון "מה אנחנו כחברה יכולים לעשות כאשר אנחנו מזהים ילד בודד?"
 - להבין שמעמד חברתי אינו גזירה וכי ניתן לחולל שינוי ולבקש עזרה בעת הצורך.
- באמצעות פעילויות חווייתיות ודיונים מעמיקים, מערכי "חברותא" יציידו את התלמידים בכלים מעשיים ליצירת סביבה כיתתית ובית ספרית מכילה, תומכת ואכפתית עבור כל אחד ואחת. בהצלחה צוות חינוך חברתי חרדי

דיבוק חברים

פעילויות לטיפול אמפתי והכרות עם
נקודות החוזקה של העצמי ושל האחר

כיתות ג'-ח' בהתאמה

מטרות הפעילות:

טיפול אמפתי והיכרות עם האחר, גילוי המשותף והשונה בין חברי הקבוצה, הכרה ביכולות ומימוש הפוטנציאל.

עזרים:

מדבקות לבנות, מכשירי כתיבה, שמיניות בריסטול, עיתונים, מדבקות ולורדים בצבעים שונים. מומלץ לייחד בכיתה מקום ל"פינת היזם" ולתלות בה את התוצרים.

הנחיות:

חלקו לכל תלמיד שלוש מדבקות. הנחו את התלמידים לכתוב על המדבקות שלוש תכונות או חוזקות שיש בהם ולהדביק אותם על החולצה. כדי להקל על התלמידים לזהות חוזקות, הכינו רשימה של תכונות וחוזקות. הדליקו מנגינת רקע ובקשו מהתלמידים להסתובב בכיתה ולחפש חברים שיש להם תכונה דומה. חשוב להדגיש שאפשר להתחבר רק בעזרת מדבקה אחת. כאשר התלמיד מוצא חבר בעל תכונה זהה הוא מתחבר אליו, הם אווזים ידיים ומעבירים אל המצח את המדבקה הזוהה. הם ממשיכים לחפש חברים מתאימים בהתאם למדבקה שעל המצח. ניתן להתחבר לקבוצות של חמישה או ארבעה חברים, בהתאם למספר התלמידים בכיתה. אם נוצר מצב של תלמידים שנותרו בודדים - המליצו להם לבחור תכונה אחרת שמתאימה להם ולהתחבר לקבוצה שעדיין לא התמלאה.

בקבוצות:

שבו עם החברים שאיתם יש לכם תכונה משותפת. חשבו: כיצד התכונה המיוחדת שיש לכם יכולה לתרום לכיתה? באילו זמנים התכונה או הכישרון שלכם נצרך? באיזה אופן הוא יכול להועיל? כיצד תוכלו לתפקד כקבוצה באירועים שהזכרתם? מה מייחד כל אחד מהחברים בקבוצה?

דיבוק חברים

פעילויות לטיפול אמפתי והכרות עם
נקודות החוזקה של העצמי ושל האחר

כיתות ג'-ח' בהתאמה

אפשרות א - הכנת כרזה:

הכינו כרזה המתארת את התכונה המיוחדת שלכם. כתבו בה:
אתם מוזמנים לפנות אלינו כש...
אנחנו מסכימים לתרום מעצמנו _____ בזמן _____.
קשטו את הכרזה ותלו אותה בפינת היזמות של הכיתה.

דוגמאות:

- אתם מוזמנים לפנות אלינו כשאתם צריכים ציור מיוחד.
אנחנו מוכנים לקשט את הספר הכיתתי שנכתב בשיעורי ספרות.
- אתם מוזמנים לפנות אלנו כשאתם צריכים רעיון לתוכנית.
אנחנו מוכנים לארגן את מסיבת סוף שנה.
- אתם מוזמנים לפנות אלינו כשאתם צריכים מתכון משובח.
אנחנו מוכנים להיות אחראים על הכיבוד במסיבה הקרובה.

אפשרות ב'

השתמשו בפעילות לפני ערב או בוקר כיתתי.
הכינו רשימת חוזקות שנצרכות לפעילות שאתם מתכננים, כגון: מוזיקאי, משורר, שף, קונדיטור, שחקן,
רקדן, יצירתי וכדומה.
התלמידים יתחלקו לקבוצות כמתואר לעיל. כל קבוצה תתרום את חלקה למסיבה בהתאם ליכולותיה.

יוצרים שינוי

(מבוסס על פעילות מתוך "יוצרים שינוי".)

כיתות ה'-ח'

מטרות הפעילות:

פיתוח ערנות לסביבה, הבנה שאפשר ליצור שינוי.

עזרים:

בריסטול, טושים, כדורים

הנחיות:

נהלו שיחה קצרה על הצורך ועל היכולת ליצור שינויים חברתיים כדי ליצור עולם טוב יותר. הפנו את התלמידים להתבונן במרחב האישי, המשפחתי, הכיתתי, הקהילתי והציבורי. עמדו במעגל גדול ומסרו כדור מאחד לשני. מחזיק הכדור יעלה בעיה אחת שמפריעה לו - וימסור את הכדור לחבר אחר, כך עד שכל אחד יעלה בעיה אחת שמפריעה לו. מנו מתנדב אשר ירשום את הבעיות שעולות על הלוח. צמצמו את הרשימה שעל הלוח ל - 4-5 בעיות ע"י איחוד נושאים ובחירת נושאים אחדים ע"י הצבעה.

לאחר שבחרנו מספר בעיות, נחלק את חברי הכיתה לקבוצות כמספר הבעיות הנבחרות. כל קבוצה דנה בבעיה אחת באופן הבא:
* כל קבוצה עומדת במעגל נפרד. הפעם מוסרים את הכדור מאחד לשני כשכל אחד מצביע על פן אחר של הבעיה.

הנחו את התלמידים לאתר את הבעיה הספציפית שאליה הם מתחברים בתוך כותרת הנושא.
לדוגמא: ילדים עם צרכים מיוחדים

בעיות: מוגבלות גופנית, מוגבלות תפקודיות, קשיי נידות, בדידות בשעות שלאחר המסגרת, קושי משפחתי לעמוד בנטל
* חלקו בריסטול וטושים לכל קבוצה.

בקשו מחברי הקבוצה לרשום במרכז את הבעיה שהעלו ואת המילים "אני יכול" או "אני יכולה". בקשו מכל תלמיד לצייר את קווי המתאר של היד והרגל שלו וחייכן גדול. הנחו אותם לרשום בתוך היד שציירו מה הם יכולים לעשות עם הידיים שלהם כ"תיקון" לבעיה, בתוך הרגל - מה הם יכולים לעשות עם הרגליים שלהם כדי ל"תקן את הבעיה" וליד החייכן-איך הפה והפנים יכולים להקל על הבעיה.

לדוגמא: קושי של יולדות במשפחה ברוכת ילדים.

ידיים: יכולות לעזור בניקיון הבית.

רגליים: יכולות לקחת את הילדים לגינה.

פה: יכול לאסוף מתנדבות או לעודד.

* ערכו דיון, שיתוף וסיכום של הדברים.

אמת או חובה

כיתות א'-ד'

מטרות הפעילות:

העלאת בעיות שעשויות להיות בכיתה, חידוד הקושי והצעת פתרונות, להבין שאפשר וצריך ליצור שינוי.

עזרים:

בקבוק בעל פייה רחבה, כרטיסי בעיות. (נספח)

הנחיות:

שבו במעגל וסובבו את הבקבוק. התלמיד שהפייה של הבקבוק תהיה מולו כשהבקבוק יעצור יבחר "אמת או חובה" ויוציא כרטיס אחד מהבקבוק. אם בחר "אמת" - עליו לחדד את הבעיה ולהציג לה זוויות שונות. אם בחר "חובה" עליו להציע פתרון לבעיה.

אמת זו בעיה! הסבר מדוע לדעתך זו בעיה.

חובה עליך להציע פתרון לבעיה.

רשימת בעיות:

חבר בודד בכיתה
חבר נעדר מהלימודים
חבר חדש בכיתה
חבר עובר דירה
יש רעש בשיעור
חבר שכח ארוחת בוקר
ארון הכיתה לא מאורגן
לחבר חסרים מכשירי כתיבה
לחלק מחברי הכיתה חם ולחלקם קר
תלמידים לא מרימים כיסאות בסוף יום הלימודים
חבר לא הכין שיעורי בית
המורה לא הגיע לשיעור
יש עומס מבחנים

לסיכום

נתמקד בבעיה אחת ונחשוב על משימה שבועית לכלל חברי הכיתה.
כגון: גמ"ח כיתתי, תורנות מתנדבים, הכנת כרזות, מבצע וכדומה.

**חבר חדש
בכיתה**

**חבר נעדר
מהלימודים**

**חבר בודד
בכיתה**

**המורה לא
הגיע לשיעור**

**חבר שכח
ארוחת
בוקר**

**יש רעש
בשיעור**

**חבר עובר
דירה**

**חבר לא
הכין שיעורי
בית**

**לחלק
מחברי
הכיתה חם
ולחלקם קר**

**לחבר
חסרים
מכשירי
כתיבה**

**ארון
הכיתה
לא
מאורגן**

**תלמידים
לא מרימים
כיסאות בסוף
יום הלימודים**

**יש עומס
מבחנים**

שיעור ראשון - חשיבות החברה

מטרות הפעילות:

יצירת סקרנות חברתית, עידוד והכלה, ראיית האחר "ואהבת לרעך כמוך".

עזרים:

קערה גדולה ולא שבירה, עשר גולות לכל תלמיד.

הנחיות:

התלמידים יושבים במעגל. במרכז המעגל מונחת קערה גדולה וכל תלמיד מקבל שקית עם עשר גולות. המורה מקריא משפטי חיווי בנושא "החברה בבית הספר". תלמיד שמסכים עם המשפט - מניח גולה אחת בקערה.

המשפטים:

אני אוהב את הכיתה שלי.
חברים בבית הספר זה דבר חשוב.
בכיתה שלנו כולם חברים
הכיתה שלנו מחולקת לקבוצות.
יש לי חברים בכיתה.
הייתי רוצה עוד חברים בכיתה או בבית הספר.
שימחתי פעם חבר.
נפגעתי פעם מחבר.
פגעתי בחבר או העלבתי פעם חבר.
דיברתי לשון הרע על חבר.

מסקנה: הקערה מלאה בגולות. זה סימן שהנושא החברתי מעסיק אותנו. נושא החברה מעסיק לא רק את הכיתה שלנו אלא את האנושות כולה. הוכחה לכך ניתן למצוא אצל חוני.

סיפור על חוני שנים שבעים שנה

"שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים." פסוק זה מתאר את תחושותיהם של היהודים ששבו לארץ ישראל ובנו את בית המקדש השני לאחר שבעים שנות גלות בבבל. חוני המעגל, צדיק שחי בתקופת התנאים, מעולם לא הצליח להבין את הפסוק. "מדוע היהודים מכנים את תקופת הגלות בשם 'חלום'? האם יש אדם שיכול לישון שבעים שנה רצופות?"

יום אחד הוא הלך בדרך וראה אדם נוטע עץ חרוב. "עוד כמה שנים ייתן עץ החרוב את פרותיו?" התעניין חוני. "בעוד שבעים שנה" השיב האדם. "האם תחיה שבעים שנה ותראה את פרותיו של העץ? מדוע הינך נוטע עץ שלא תזכה לקטוף מפרותיו?" שאל אותו חוני. - "כשם שאבות אבותי נטעו עצים עבורי, כך אני נוטע עצים לבני ולנכדי".

לאחר שסיימו לשוחח, הוציא חוני מזון מתרמילו והתיישב לאכול. באה לו שינה ונרדם. הקיף אותו שן סלע, ונעלם מעיני הבריות, ושנתו נמשכה שבעים שנה. כשהתעורר, ראה אדם קוטף את פירות החרוב. "האם אתה הוא זה שנטעת את עץ החרוב?" שאל אותו. - "לא, אני הוא נכדו." השיב האיש.

"כנראה שישנתי שבעים שנה רצופות!" אמר לעצמו חוני בהתפעמות ומיהר לשוב לביתו.

"האם בניו של חוני המעגל עדיין בחיים?" שאל את מי שפתח בפניו את הדלת. "לא. כל בניו נפטרו, אך נכדיו עדיין חיים." השיבו לו.

"אני הוא חוני המעגל." אמר להם, אך בני הבית חשבוהו למשוגע ולא האמינו לו. משם פנה חוני אל בית המדרש. הוא שמע את החכמים מתפלפלים ביניהם, כשהם אומרים: "דברי תורה אלו ברורים לנו כל-כך, כפי שהיה בשנותיו של חוני המעגל! שכן הוא היה מגיע לבית המדרש ומיישב כל קושיה שהתעוררה בעת הלימוד."

"אני הוא חוני המעגל!" מיהר שוב להציג את עצמו בפני הנוכחים. אך גם כאן זלזלו בו הנוכחים. ראה זאת חוני, ביקש רחמים מבורא העולם ונפטר לבית עולמו. אמר רבא: זהו שאומרים האנשים - או חברותא, או מיתותא.

(על פי מסכת תענית)

דיון:

למה העדיף חוני למות?

מדוע לדעתכם חשובה החברה לאדם? מה החברה תורמת לנו?

למה החברה מצפה מאיתנו?

מה דעתכם על ילדים שחושבים שהם זקוקים לחברה אך החברה לא נזקקת להם?
לדוגמה: "אני בסה"כ ילד אחד, לא יזיק אם לא אצטרף לפעילות חברתית".

שיעור 2 - "ילד" שקוף

מטרות הפעילות:

הכרה ושיום של רגשות שליליים וכלים להתמודדות אתם: קינאה, עלבון, תסכול וכדומה. הבנת הצורך הבסיסי החברתי – לכולנו יש צורך בתחושת שייכות ורצון לחוש אהובים. חיזוק דברי חז"ל "מה ששנוא עליך אל תעשה לחבריך".

עזרים:

תמונת ילד בודד [\(נספח\)](#), בריסטול, טושים, מוזיקה שקטה.

הנחיות:

פתיחה

הציגו תמונה של ילד בודד.
הניחו במרכז המעגל בריסטול גדול וטושים צבעוניים.
בקשו מהמשתתפים לחשוב איך לדעתם מרגיש הילד ולכתוב על הבריסטול את הרגשות.
(בודד, עזוב, מנוכר, מנודה, עצוב, מיאוש, מתוסכל, חסר ערך, חסר ביטחון וכדומה)

דיון:

להיות בודד זה מצב לא נעים.
איך לדעתכם יכול הילד לעזור לעצמו?
מה חושבים הילדים שבסביבת הילד?
כיצד לדעתכם עליהם לנהוג?
איך הם יכולים לעזור לו?

מחשבה יוצרת מציאות

למורה: בספר "החברה והשפעתה" נכתב: "מקובל כי בישיבת סלבודקה ביססו חכמי המוסר את תורת השתלמות המידות, על ביסוס פיתוח התחושה המאוזנת בהכרת ערך עצמי. ראש הישיבה רבי אייזיק שר ז"ל, היה מרבה לדבר בשבח המידה הזו, שיש לקבוע אותה כיסוד לכל הנהגת האדם. הורים ומחנכים צריכים למלא את דלי הדימוי העצמי של הילד עד לגובה כזה, שיתר העולם לא יוכל לנקב חורים כדי לנקבו" (אלווין פרייס)

תרגיל: המקום שלי בכיתה

כל תלמיד מקבל דף חלק ומספר עיגולים קטנים בצבע כחול ועיגול אחד צהוב. [\(ראה נספח\)](#) על התלמיד לבצע את הפעולות הבאות: זוהי עבודה עצמית ואין לשתף חברים

1. סדר את העיגולים באופן שישקפו את המבנה החברתי של הכיתה מהמבט שלך. (יחידה אחת, קבוצות קבוצות, מעגל מרכזי ובודדים סביב, זוגות וכדומה)
2. בעזרת העיגול הצהוב - סמן את מקומך בכיתה.
3. בעזרת העיגול הכחול - סמן את המקום בו היית רוצה להיות.

כעת הדליקו מוזיקה רגועה, בקשו מהתלמידים לעצום עיניים, להניח את הראש על השולחן ולחשוב על המצב האידיאלי שהם שואפים אליו.

דברו לאט, ברוגע ובטון נמוך. אחרי כל שאלה השאירו זמן למחשבה: "במקום החברתי שאני רוצה להיות - כשאני נכנס לכיתה בבוקר, למי אני אומר 'בוקר טוב'? מי מקדים אותי לשלום? ליד מי אני בוחר לשבת? עם מי אני משחק בהפסקה? עם מי אני קובע ללמוד למבחן? כשיוצאים לטיול - ליד מי אני יושב באוטובוס? עם מי אני מסתובב? עם מי אני מצטלם? איך אני מרגיש שם?"

שיתוף: רק ילדים שרוצים לשתף ישתפו בתחושה שלהם ובשינוי שהם חפצים בו.

חשוב להדגיש: אנחנו לא שופטים, כולנו אוהבים אותך ומכבדים את כל מה שתגיד. (אסור שיהיה מצב שמגנחים או מלגלים על ילד! אין להגיב על תחושותיו.)

לאחר השיתוף נשאל:

מה אתה צריך לעשות כדי להיות במקום הזה?

איזו תכונה או חוזקה יש בך?

איך תרגיש כשתהיה שם?

האם זה שווה מאמץ?

אז מה עושים?

אחרי שהמעוניינים שיתפו ברגשות ובציפיות שלהם, נשאל את חברי הכיתה באילו דרכים יש לנהוג או אילו פעולות עשויות לעזור לנו להגיע אל המקום החברתי הרצוי.
לדוגמה: מה יכול לעשות ילד שלא מקדמים אותו בברכת שלום? מה יכול לעשות ילד שאף אחד לא הזמין אותו לשחק או ללמוד למבחן?

סיום:

בשיעור זה הצבענו בעיקר על השינוי שעל האדם לבצע בעצמו. חשוב להבין שמעמד חברתי הוא לא גזרה שאי אפשר לשנות. אדם יכול לעשות שינוי, לא ביום אחד כמובן, ואם קשה לו לעשות את השינוי בכוחות עצמו - עליו לבקש עזרה.
למי לדעתכם אפשר לפנות?
מה אנחנו כחברה יכולים לעשות כאשר אנחנו מזהים ילד בודד?

